13.5.2024

Vastaanottaja: Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Pro Vege ry:n lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Pro Vege ry kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua asiasta. Pro Vege on marraskuussa 2023 perustettu toimialayhdistys, joka pyrkii kiihdyttämään Suomen ruokajärjestelmän muutosta kohti kestävämpää ja terveellisempää suuntaa. Keskeisenä tavoitteenamme on kasvipohjaisen ruoan edistäminen, mikä tuo mukanaan uusia markkinoita, työllisyysmahdollisuuksia ja edistää kansanterveyttä. Yhdistämme elintarvikealan yrityksiä, Suomen johtavia päivittäistavaraketjuja sekä muita kasvipohjaisen ruoan alan keskeisiä toimijoita, luoden uusia mahdollisuuksia kotimaiselle ja kansainväliselle kaupalle.

Yhteenvetona nostamme esiin seuraavat seikat, joita avataan lausunnon loppuosassa tarkemmin:

- **Oikeudenmukainen siirtymä kohti kasvipohjaisen ruoantuotannon lisäämistä on edellytys maatalouden ilmasto- ja ympäristövaikutusten pienentämiselle ja maaseudun elinvoimaisuuden vahvistamiselle.**
- **Ruokajärjestelmän huoltovarmuutta on vahvistettava mahdollistamalla proteiinikasvien, etenkin typensitojakasvien, monipuolinen viljely, sekä tukemalla monipuolisen proteiinijalosteita valmistavan teollisuuden syntyä.**
- **Maa- ja elintarvikesektorin T&K-rahoitusta on kohdennettava kasvipohjaisen ruoan julkisiin tuotekehityspalveluihin, tutkimukseen sekä tutkimuksen kaupallistamiseen lunastaaksemme Suomen vientipotentiaalin alan kärkimaana.**
- **Ruokajärjestelmän ulkoisvaikutusten hinnoittelun edistäminen olisi tehokas keino vähentää ruoan ilmastovaikutuksia, parantaa kansanterveyttä ja hillitä epäterveellisen ruokavalion aiheuttamia kustannuksia terveydenhuollolle.**

Kasvipohjaisen ruoantuotannon lisääminen

Kustannustehokkain keino maatalouden ilmasto- ja ympäristövaikutusten pienentämiseksi on lisätä kasvipohjaisen ruoan tuotantoa ja kulutusta. Suurin osa maatalouden päästöistä aiheutuu eläinperäisten tuotteiden tuotannosta, ja viljelyssä olevasta maatalousmaasta yli 70 prosenttia käytetään kotieläinten rehuntuotantoon[1]. Myös suomalaisten lihankulutus on kaksinkertaistunut puolessa vuosisadassa, millä on myös kansanterveydelle haitallisia seurauksia.

[1]Roitto ym. (2023) Tulevaisuuden ruokamurros: proteiinit, solumaatalous, maankäyttö ja energia. https://helda.helsinki.fi/items/5a7da5ea-631e-4924-a79f-3b0e1d1206f6

Suomen CAP-suunnitelman päätavoitteiksi on asetettu “aktiivinen ruoantuotanto, ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous sekä uudistuva ja monipuolinen maaseutu”. Kuitenkin jopa 80 % EU:n CAP-avustuksista on päätynyt eläintuotannolle[2]. Avustusten allokoimisella edistämään kasvipohjaisen ruoan tuotantoa olisi monia positiivisia vaikutuksia lyhyemmässä ajassa, kuten kasvihuonekaasupäästöjen väheneminen, vesistöjen rehevöitymisen hidastuminen, luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja maaperän viljelykelpoisuuden suojeleminen.
Siirtymä tulee kuitenkin toteuttaa oikeudenmukaisesti, viljelijöitä tukien ja kouluttaen. Suomessa on mahdollista viljellä monia kasveja, joiden jalostusastetta parantamalla viljelijöiden tuottamien kasvipohjaisten raaka-aineiden kysyntä ja tuotteista saatava hinta paranisi.

Ehdotamme, että hallitus tuo selonteossaan selkeämmin esiin välttämättömän siirtymän kasvipohjaiseen ruoantuotannon lisäämiseen, joka on kustannustehokas tapa saavuttaa CAP-suunnitelman päätavoitteet.

Huoltovarmuus:

Kokonaiskestävän ruokajärjestelmän huoltovarmuudessa kasvipohjainen ruoka ja sen tuottamisen edellytykset ovat keskeisiä.

Nykyisellään ruokajärjestelmämme on erittäin riippuvainen muualta tuoduista tuontantopanoksista, etenkin lannoitteista. Typensitojakasvien, kuten härkäpavun ja herneen systemaattinen hyödyntäminen osana viljelykiertoa vähentää Suomen riippuvuutta edelleen Venäjältä tuoduista lannoitteista. Myös viljelijöiden kriisinsietokyky paranee lannoitteiden hintavaihteluille altistumisen vähentyessä. Kasvuolosuhteet huomioiden, monipuolisen viljelyn mahdollistaminen muun muassa riskejä kantamalla on mahdollistettava CAP-rahoituksen kansallisella kohdentamisella. Mallia on haettavissa Tanskan Plantefondenin kautta tehdystä allokoinnista.

Edellytykset tuottaa ja valmistaa vilja- ja valkuaiskasveista ihmisravintoa koskee viljelykasvien saatavuuden lisäksi proteiinijalosteita, kuten isolaatteja ja konsentraatteja. Riittävän monipuolinen jalostusaste on taattava muun muassa investointitukien avulla. Proteiinijalosteet ovat huoltovarmuuden lisäksi myös erittäin merkityksellisiä viennin kannalta.

T&K:

Suomella on mahdollisuus olla huomisen kysyntään vastaavan kasvipohjaisen ruoan ja ruokateknologian globaaleja kärkimaita ja näin hyötyä merkittävästi käynnissä olevasta ruokamurroksesta. Kuten Luonnonvarakeskuksen raportissa “Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä”[3] todetaan, on kotimaan ruokasektorin kasvupotentiaalista yli puolet kasviproteiineissa, kaurameijerituotteissa ja solumaataloudessa. Ruoan tuotantotapojen

[2] Kortlever et al. (2024) Over 80% of the European Union’s Common Agricultural Policy supports emissions-intensive animal products https://www.nature.com/articles/s43016-024-00949-4

[3] Jansik ym. (2024) Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä: Keskustelunavaus ruokasektorin arvonlisän kasvattamiseen. https://jukuri.luke.fi/handle/10024/554653

ja kulutuksen voimakas murros onkin huomioitava selonteossa mainitun maa- ja elintarvikesektorin T&K-rahoituksen kohdentamisessa.

Julkisilla T&K-panostuksilla mahdollistetut tuotekehityspalvelut, sekä tutkimuslaitosten perustutkimus ja soveltavassa tutkimuksessa syntyvät innovaatiot vievät koko alaa laajasti eteenpäin. Ne luovat edellytykset uusien innovaatioyritysten syntymiselle sekä yrityskentän omalle innovaatiotoiminnalle. Erityinen huomio T&K-rahoituksessa on laitettava tutkimuksen kaupallistamiseen. Tutkimustieto ja innovaatiot on saatettava entistä tehokkaammin hyödynnettäviksi yrityskentällä.

Ulkoisvaikutusten hinnoittelu

Hallitus on selonteon mukaan päättänyt korottaa useita haitta- ja terveysveroja, kuten makeisten arvonlisäveroa, tupakkaveroa, virvoitusjuomaveroa ja väkevien juomien alkoholiveroa, perustuen sekä terveydellisiin että fiskaalisiin näkökohtiin. Ruokajärjestelmän haitallisten ulkoisvaikutusten hinnoittelun kehittämiseksi tarvitaan kuitenkin kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, joka tukeutuu uusiin pohjoismaisiin ravitsemussuosituksiin. Näin voidaan saavuttaa merkittäviä kansanterveydellisiä tavoitteita ja vähentää terveydenhuoltojärjestelmään kohdistuvaa rasitusta. Esimerkiksi Kööpenhaminan yliopisto on arvioinut, että ravitsemussuositusten mukaan syöminen voisi vuosittain säästää Tanskan terveydenhuollossa noin 2,7 miljardia euroa.[4]

Myös ympäristölle ja ilmastolle haitalliset ulkoisvaikutukset tulisi huomioida verotuksessa. Valtioneuvoston VNTEAS-selvitys[5] (Ohjauskeinoja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen, 2023) suosittaa elintarvikkeiden elinkaariperusteisen verotuksen käyttöönottoa kaikkein tehokkaimpana tapana vähentää ruoan päästöjä.

Toiseksi tehokkaimmaksi keinoksi vähentää ruoan ilmastovaikutusta VNTEAS-selvitys arvioi velvoitteen kertoa kuluttajille elintarvikkeiden ilmastovaikutuksesta joko hylly- tai pakkausmerkinnöin. Luonnonvarakeskuksen vetämä LCAFoodPrint-hanke[6] on yhteistyössä ministeriöiden, tutkijoiden ja muiden alan toimijoiden kesken kehittänyt elintarvikkeiden ympäristöjalanjälkiarvioinneille yhdenmukaistettua, tieteeseen perustuvaa ja käytäntöön sovellettavaa menetelmäkehikkoa sekä ohjeistusta ympäristöjalanjäljestä viestimiseen. Hankkeen luoma yhdenmukainen menetelmä mahdollistaisi esimerkiksi pakolliset päästöistä kertovat tuotemerkinnät tai tuotepäästöihin perustuvan veron käyttöönoton.

Ehdotamme, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin elintarvikkeiden ilmastovaikutusten näkyväksi tekemisen edistämiseen LCAFoodPrint-hankkeen pohjalta ja että Suomessa valmistellaan

---

[4] Jensen (2021) Sundhedsøkonomiske effekter ved efterlevelse af klimavenlige kostråd. https://static-curis.ku.dk/portal/files/255885151/IFRO_Udredning_2021_01.pdf
[5] Salo ym. (2023) Ohjauskeinoja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165085
[6] Luke, LCAFOODPRINT 2021-2024. Elintarvikkeiden elinkaariarviointimetodologian kehittäminen ja harmonisointi. https://www.luke.fi/fi/projektit/lcafoodprint

strategiaa ruokajärjestelmän haitallisten ulkoisvaikutusten kokonaisvaltaisen hinnoittelun kehittämiseksi.

Pro Vege ry:n hallituksen puolesta:
Niklas Kaskeala
puheenjohtaja
niklas.kaskeala@oatly.com
puh. 050 5866422